

NASJONALBIBLIOTEKET

Enkle bindbeskrivelser

i bibliotekskataloger

Anne Eidsfeldt og Nina Hesselberg-Wang
Oslo, 2017

Enkle bindbeskrivelser

Innledning

Dette er en oversikt over elementer som kan inngå i en enkel bindbeskrivelse i for eksempel elektroniske kataloger med begrenset plass til eksemplarspesifikke opplysninger om hver enkelt bok. Bøker bundet før forlagsbindets gjennombrudd er eksemplarspesifikke, og momenter som proveniens og bindbeskrivelser for hvert enkelt objekt kan i bokhistorisk sammenheng ha interesse. Dette bør gjøres kjent for brukere av samlingen.

Korte bindbeskrivelser gir kun enkle og rudimentære beskrivelser av bindet. Derfor må beskrivelsene være gjennomtenkte og gi mening. Et viktig prinsipp er at man ikke skal beskrive bindet hvis man ikke er helt sikker på hva man beskriver. Det skal derimot være tillatt å være åpen for tvil ved å bruke begreper som ”trolig” eller å sette spørsmålsteget. Det er heller ikke meningen at man behøver å beskrive alle typer bind i en samling. Hva som er viktig å beskrive, må man vurdere ut fra hva samlingen består av og hvor stor den er. Det som er spesielt viktig å beskrive er:

- Om bindet er samtidig (eller senere) med bokens trykkeår
- Bind som spesielt uttrykker sider av bokproduksjonen og bokdistribusjonen, for eksempel:
 - o Bøker med forlagsbind. Særlig i perioder der bøker fortsatt ble bundet for hånd. Hvis man har to eksemplarer av *Synnøve Solbakken*, ett i forlagsbind og ett i privatbind, bør dette beskrives.
 - o Enkle bind m/papirovertrekk og ubeskårne blad. Dette kan tyde på en ”midlertidig”, billig innbinding som boken fikk fra trykkeriet, primært for å spare vekt under transporten til sitt bestemmelsessted. Kjøperen av boken kunne senere velge å la boken bindes inn i et permanent bind bekostet av ham/henne.
 - o Helt spesielle bind. F.eks. ekstra flott utstyr, spesielt innbindingsmateriale, eller andre særegenheter som man synes er viktig for samlingen man beskriver.

Følgende deler av bindet kan beskrives:

- a. Bindets opphav og alder
- b. Type innbinding
- c. Materiale
- d. Bindets dekor
- e. Forlagsbind

A. BINDETS OPPHAV

- i. Land. Påføres bare hvis man har sikre kilder.
- ii. Datering
 1. Eksakt datering (hvis kilder for dette)
 2. "Samtidig bind, etter trykkeår" (betyr opp til 20 år etter trykkeår)
 3. "Antagelig samtidig bind"
 4. Århundre (f. eks. 1700-tallet)
 5. Halvt århundre (for eksempel "siste halvdel av 1700-tallet")
- iii. Bokbinder, hvis kjent (se etter etikett, stempel mv.). Oppgi bokbinder og sted.

Bundet av Fr. D. Beyer, Bergen

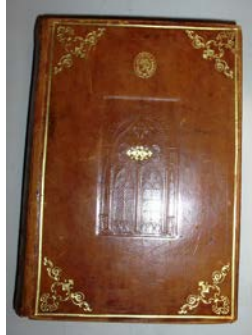
Eksempler på korte beskrivelser:

- Bundet i (land, område, by)
- Bundet av (navn på bokbinder) + by
- Samtidig bind etter trykkeår
- Antagelig samtidig bind
- Bind fra + århundre
- Bind fra + siste/første halvdel av århundre

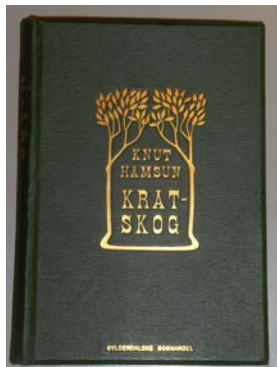
B. TYPE INNBINDING

1. Innbundne bøker (ib.)

- i. Helbind, bind med ett og samme overtrekksmateriale på rygg og permer

Helbind i skinn

Helbind i sjirting (forlagsbind, grønn sjirting)

- ii. Halvbind, bind der rygg og hjørner har annet overtrekksmateriale enn permene

Halvbind

- iii. Ryggbind, bind med ett overtreksmateriale på ryggen og ett annet materiale på permene, alternativt ett overtreksmateriale på ryggen i kombinasjon med perm uten overtrekk

Ryggbind

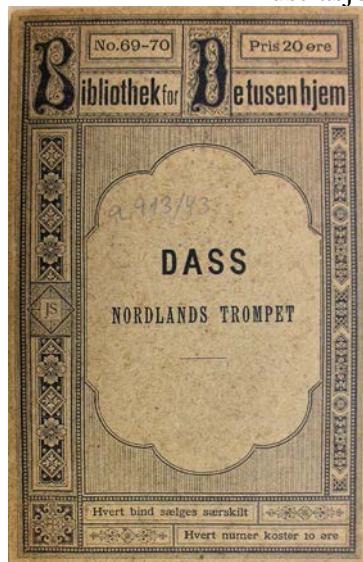
Eksempler på korte beskrivelser:

- Helbind (+ materiale, se under materiale)
- Halvbind
- Ryggbind

2. Heftede bøker (h.)

Papir- og pappomslag på heftede bøker.

- i. Originalt omslag forlaget, kan være med illustrasjoner

Originalt omslag

ii. Omslag med dekorert papir:

Blokktrykt papiromslag

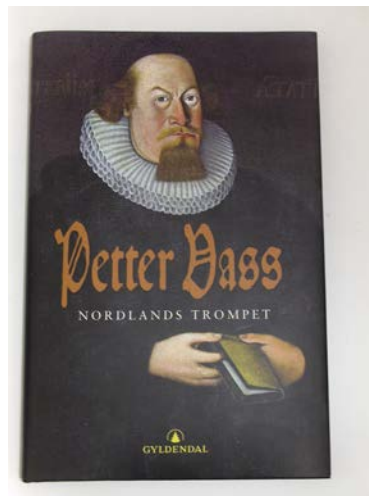

Klisterdekorert papiromslag

Sprengt papiromslag

- iii. Smussomslag, løst omslag på forlagsbind med innbretter rundt bokpermen

Smussomslag

Eksempler på korte beskrivelser

- Originalt omslag
- Blokktrykt papiromslag
- Klisterdekorert papiromslag

C. BINDETS MATERIALE

- i. Skinn eller pergament. Bruk bare skinn eller pergament hvis man ikke *vet* hva slags skinntype det er, slik som geit (saffian, marokeng), kalv, svin eller får.

Helbind i rødt skinn (eventuelt rød saffian)

ii. Tekstil. Hvis man ikke vet hva slags tekstil det er, brukes bare tekstil.
Ellers:

1. Sjirting
2. Kanvas
3. Granitol
4. Strie
5. Silke
6. Fløyel

Helbind i blå fløyel

iii. Papiromslag. Se punkt B 2 over

Eksempler på korte beskrivelser

- Skinn
- Stoff
- Papir

D. BINDETS DEKOR OG FARGE

- i. Bindets farge (der det er hensiktsmessig, særlig for tekstil)
- ii. Dekorens omfang: Minimal dekor, normal dekor, omfattende dekor, heldekkende dekor

Brun sjirting, omfattende dekor med gulltrykk

iii. Dekorteknikk: Gulltrykk, blindtrykk, marmorering, sprengning

Marmorert skinnovertrekk med gulltrykk

iv. Broderte bind

Broderte bind

v. Snittdekorasjon, dekor på bokens snitt

1. Forgylte snitt
2. Marmorerte snitt
3. Sprengte snitt
4. Farget snitt
5. Siselerte snitt
6. Snittmaleri
7. Bare toppsnittet eller hele snittet

Siselerte og forgylte snitt

vi. Beslag, bokspenner. (Beskriv kun metallet hvis man er sikker eller har sikre kilder. Bruk ellers bare metall):

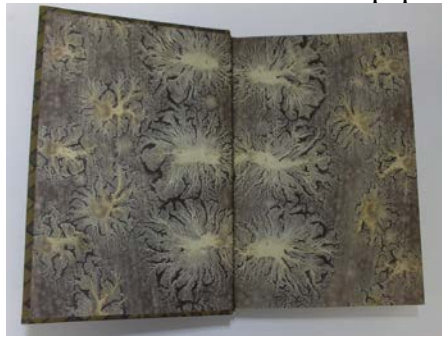
1. Sølv
2. Messing
3. Tinn

Beslag i sølvfiligran på rød fløyel

vii. Forsatsblad (hvis det er spesielt)

1. Ådret klisterdekorert papir

2. Kammarmorert papir

3. Brokadepapir

4. Blokktrykt papir

5. Moaremarmorert papir

Eksempler på korte beskrivelser

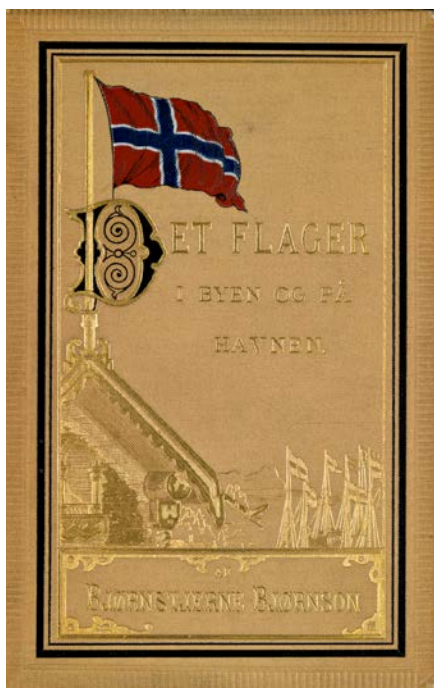
- Farge + materiale (For eksempel "lilla sjirting")
- Broderte omslag
- Forgylte snitt
- Marmorerte snitt
- Sprengte snitt
- Farget snitt
- Siselerte snitt
- Beslag, bokspenner (+ eventuelt materiale hvis man vet det: sølv, messing osv)
- Blokktrykt forsatsblad
- Marmorert forsatsblad
- Forsats med trykt dekor
- Forsats i brokadepapir

E. FORLAGSBIND

FORLAGSBIND. Partibind bundet helt likt og etter hvert maskinelt av forlaget før distribusjon til bokhandel. Oppstår for fullt i Norge i annen halvdel av 1800-tallet. Forlagsbindene eksisterer side om side med de håndinnbundne bøkene (privatbind) på denne tiden. Derfor kan det være nyttig om disse bøkene ble beskrevet som «Forlagsbind» i en katalog for å skille dem ut fra privatbindene. I motsetning til privatbindene, uttrykker forlagsbindene hvordan forlagene ønsket at boken skulle presenteres for publikum. Dette kan være bokhistorisk interessant, og det kan følgelig være nyttig å beskrive eksemplarer med forlagsbind i en katalog.

Helt nye håndinnbundne bøker er svært sjeldne i dag, og de aller fleste bøker er forlagsbind. Derfor er det unødvendig å beskrive hvert eneste moderne (f.eks. etter 1920) forlagsbind, hvis det ikke er spesielle grunner til å gjøre det.

I beskrivelsen av forlagsbind fra 1800-tallet kan man nøye seg med innbindingsmateriale og farge, da de samme bindene kunne komme i forskjellige farger. Bøker som er heftet med typografisk omslag fra forlaget, har jeg kalt originalt omslag.

Forlagsbind, beige sjirting

Forslag til beskrivelse:

Forlagsbind

Forlagsbind, farge og materiale (for eksempel "rød sjirting")

KILDER

Bjerke, Ernst: *Norske forlagsbind 1845–1865: en foreløbig undersøkelse*. Ernst Bjerke, Tor Ivar Hansen. Oslo, Andreas Munch-selskapet, 2012. (Elektronisk versjon her: <http://andreasmunch.blogspot.no/2013/02/norske-forlagsbind-1845-1865.html>)

Clausen, Harald: *Boktekniske ord og uttrykk*. Cammermeyers boghandel, 1944

Ilsøe, H. «Dansek komponerede bind ca. 1860–1877». *Fund og Forskning*, bind 41 (2002)

Ilsøe, H. «Danske komponerede bind ca. 1877–1888». *Fund og Forskning*, bind 42 (2003)

Ilsøe, H. «Danske komponerede bind ca. 1888–1900». *Fund og Forskning*, bind 43 (2004)

Lundblad, Kristina: *Om betydelsen av böckers utseende. Det svenska förlagsbandets framväxt och etablering under perioden 1840–1914*. Lund, Råmus, 2010.

Marks, P. J. M.: *The British library guide to bookbinding. History and techniques*. London, 1998

Norvin, Kjell: *Bokens ansikt : norske bokomslag i 100 år*. Oslo, Press, 2002.

Nygård- Nilssen, Arne: *Forlagsbind. En historisk oversikt og litt til*. Oslo, 1937

Paulli, R. «Vore ældste komponerede bind». *Fund og Forskning*, bind 7 (1960)

Paulli, R. «Vore ældste komponerede bind, andet asfnit». *Fund og Forskning*, bind 8 (1961)

Perälä, Anna: *Vackert, vittert, lärt. Jarl Pousars boksamling*. Svenska litteratursällskapet i Finland, Helsingfors, 2010. (Gir en god innføring i bokbindets historie.)

Petersen & Petersen: *Forlagsbind. En oversigt*. Kjøbenhavn, 1929

Røer, Olav: *Bokbinderboka*. Almater Forlag 1998

Schiøtz og Ringstrøm: *Norske førsteutgaver*. Oslo, 2006

Schjoldager, Astrid: *Bokbind og bokbindere i Norge inntil 1850*. Oslo, 1927.

Strömquist, Helena: *”Med coleurt omslag”. Färgade, dekorerade och trycta pappersomslag på svensk bokmarknad 1787–1846*. Lund, 2010.

Tanselle, Thomas G.: *Book-jackets. Their History, Forms and Use*. Charlottesville, Bibliographical Society of the University of Virginia, 2011.

Økland, Einar: *Norske bokomslag 1880–1980*. [Oslo] : Samlaget, cop. 1996.